

Charles Duchaine, Juge à Monaco, Neuilly-sur-Seine: Éditions Michel Lafon 2002, 260 p.

Er is een verschil tussen *law in books* en *law in action*. Het relaas van een Frans rechter over de *trias politica* in de Monegascaanse praktijk levert een nuttige herinnering op bij het reageren op klachten van Nederlandse bestuurders die hun dadendrang aan de meetlat van het recht getoetst zien. Het relaas levert een waarschuwing op tegen pogingen greep op de zittende magistratuur te krijgen via de Raad voor de Rechtspraak, en op de staande magistratuur via het College van Procureurs-Generaal. Een onmiskenbaar risico is de invloed van bestuurders op het vervolgingsbeleid, zo leert de weigering van het Parijse parket een onderzoek in te stellen naar € 1,5 miljoen die onder het regime van Jacques Chirac als burgemeester van Parijs in contanten werden uitgegeven, maar niet zijn verantwoord (vergelijk Hervé Gattegno, *Le parquet refuse d'ouvrir une enquête sur la questure de la Ville de Paris sous la gestion de M. Chirac*, *Le Monde* 17 oktober 2002, p. 9). Nederland is niet immuun voor zulke risico's.

Franse rechters kunnen niet alleen worden uitgezonden naar exotische Franse gebiedsdelen overzee, maar op grond van een verdrag tussen Frankrijk en Monaco uit 1963 ook naar Monaco. Charles Duchaine is een jonge onderzoeksrechter (*juge d'instruction*) met een belangstelling voor financieel-economische zaken, die mede is gewekt door een rapport uit 1993 van François d'Aubert, een Frans kamerlid, over witwaspraktijken via Monaco. Hij solliciteert naar dezelfde functie in Monaco en wordt prompt benoemd. Een hem welgezinde oudere rechter waarschuwt hem nog: 'Monsieur Duchaine, vous êtes un bon magistrat. Allez à Paris. N'allez pas à Monaco! J'ai un collègue qui

Dit artikel is verschenen in *Rechtspraak* (2003) 1, 198-207. Het blijkt een professioneel woord te zijn. Na afloop van zijn detachering wordt Duchaine met zijn inmiddels gespecialiseerde kennis van financieel-economische delicten benoemd tot onderzoeksrechter 'au pole économique et financier de Bastia, en Corse' (p. 260) Maar het vooruitzicht van interessante zaken, een hoger salaris, lagere belastingen en een prettig klimaat lokken.

Kort na aankomst in april 1995 geeft een vertrekkende Franse rechter verbiterd een waarschuwing aan Duchaine:

'[...] il y a une justice à deux vitesses. Si vous attrapez un Maghrébin avec trois grammes de cannabis, il prend trois mois ferme d'emprisonnement. C'est normal. [...] Seulement, si dans les mailles du filet vous remontez un puissant, pour usage de cocaïne par exemple, mieux vaut le laisser filer, sinon c'est vous qui risquez d'avoir des ennuis.' (p. 57)

De magistraat, die de functie van Minister van Justitie vervult, heeft ook een waarschuwing: 'Ici, monsieur Duchaine, pas de presse!' (p. 110)

Het prinsdom beslaat 2,5 km²; vijftig kilometer verderop in de Var zijn er arme schaapherders met méér grond op hun naam. Maar het Monaco van *Son Altesse Sérénissime le Prince souverain* is schatrijk. De verklaring is niet alleen te vinden in de situering aan de Middellandse Zee.

Monaco is een belastingparadijs, rijk bezaaid met banken: één per 711 inwoners (zie *Le Monde* 17 augustus 2002, p. 17). Monaco telt verder ongeveer een vennootschap per inwoner. Deze toestand is mogelijk gemaakt door eigenaardigheden in het Frans-Monegascaanse verdrag dat mede tot gevolg had 'contenter les Français les plus influents, et parmi eux les plus riches'. Volgens een in oktober 2000 verschenen rapport van twee Franse parlementariërs, Arnaud Montebourg en Vincent Peillon, zijn er nog meer fiscale eigenaardigheden. Als uitvloeisel van regelingen aangaande omzetbelasting restitueert de Franse fiscus per jaar een bedrag dat hoger is dan het totale budget van enkele kleine departementen en subsidieert de Franse belastingbetaler de rijken van Monaco met hetzelfde bedrag als in enkele grote departementen de totale bijstand bedraagt.

De schrijver verklaart waarde te hechten aan 'honnêteté, simplicité, opiniâtreté, intégrité, entêtement aussi parfois, travail et fierté du devoir accompli' (p. 14) en gaat vlijtig aan de slag. Hij stuit op een kras geval van witwaspraktijken. De lokale politie werkt op voorbeeldige manier mee aan het onderzoek, maar de verdachten lijken een tip te hebben gekregen en verdwijnen met hun tegoeden. De procureur-generaal, Gaston Carrasco, frustreert rogatoire commissies. Op deze joviale functionaris had Duchaine het niet begrepen na de vraag 'Au fait, vous êtes de droite ou de gauche?' (p. 30) Het gevoel moet wederzijds zijn na het antwoord 'Je suis juge et donc impartial. Il ne me semble donc pas être de bon ou de mauvais côté' (p. 30).

Dit artikel is een open access artikel in de Legalis-gegevensbank van de Universiteit van Amsterdam. Het is toegankelijk voor iedereen. De afbeelding is het auteursrecht van de afbeeldende bezoeker.

Een rechtstreekse krachtmeting tussen Duchaine enerzijds en anderzijds de bestuurlijke autoriteiten en de staande magistratuur volgt in een onderzoek naar het witwassen van drugsgelden. In die zaak leveren politiekorpsen uit de Verenigde Staten en Bolivia informatie, evenals Interpol uit Den Haag en het Regiokorps Haaglanden. De procureur-generaal werkt de onderzoeksrechter tegen, gesauveerd door het *cour d'appel*. Duchaine is witheet en laat het op een confrontatie aankomen. De Franse pers begint zich te roeren. Duchaine heeft ook het Franse Ministerie van Buitenlandse Zaken ingeschakeld en uiteindelijk leidt de zaak tot een veroordeling van de verdachte.

De zware hand van het bestuur op de rechterlijke macht varieert van het uitdelen van gunsten, zoals fraaie woningen en verlenging van de financieel aantrekkelijke aanstelling, tot aan de beschreven interventies in de rechtspleging. Zou de Franse rechter Duchaine niet de mogelijkheid hebben gehad steun te zoeken bij de Franse autoriteiten, dan zou het hem nog moeilijker zijn gevallen onafhankelijkheid te bewaren. De zware hand van het bestuur blijkt verder uit disciplinaire maatregelen die tegen Duchaine zijn genomen, juist omdat hij in Frankrijk de kat de bel heeft aangebonden, en die een negatieve invloed op zijn carrière beogen te hebben. Duchaine beschrijft in zijn boek het hele scala van suikerzoete overreding en druk uitoefenen tot aan intimidatie toe.

Het hedendaagse *j'accuse* bevat een algemene waarschuwing tegen invloed van het bestuur op de rechterlijke macht, onverschillig of het bestuur *Garde des Sceaux* heet, *directeur des services judiciaires*, of een Nederlands equivalent ervan.

De tweede waarschuwing, die uit het boek volgt, is dat er een onmiskenbare relatie is tussen drugsoverlast in Nederland en het bestaan van banken in fiscale paradijzen, die het witwassen van drugsgelden mogelijk maken. 'Si jamais, à Monaco, des banques commencent à demander l'origine des fonds, Monaco n'a plus de raison d'être...' (p. 153) Overigens zijn de twee genoemde zaken bij de *juge d'instruction* gekomen doordat een bank, Edmond de Rothschild, aangifte deed.

Normale burgers en normale ondernemingen hebben helemaal geen behoefte aan bancaire faciliteiten in fiscale paradijzen om geld wit te wassen; zij hebben er wél hinder van. De samenleving lijdt onevenredige schade door het voortbe-

staan van *un État banancier* als Monaco. Illustratief is dat na amnestie van de Italiaanse fiscus Monaco tussen 5% en 10% van de banktegoeden kwijtraakte (vergelijk *Le Monde* 17 augustus 2002, p. 17).

Is het nu werkelijk zo moeilijk voor Nederland en de Europese Unie effectief een einde te maken aan de voor de drugshandel en belastingontduiking onmisbare bancaire schakel? Zonder zulke malafide banken wordt voor het bonafide banken lastig om in het rechte spoor blijven (vergelijk, bijvoorbeeld, James Featherstone, *Dirty Money*, *Financial Times Expat* October 2002, p. 20-21).

Het boek herinnert eraan dat het voor onze rechtsstaat fundamentele beginsel van de scheiding der machten zozeer vanzelfsprekend moet worden gehandhaafd. Het boek herinnert er eveneens aan dat rechters bescherming nodig kunnen hebben die verder gaat dan waarin de huidige regelingen voorzien.

In Frankrijk, Spanje en Italië zijn de laatste decennia rechters vermoord uit politieke of criminele motieven. Soms wordt druk op hen uitgeoefend door de aankondiging hen niet opnieuw te benoemen (vergelijk EHRM 28 oktober 1999, *NJ* 2000, 53, m.nt. EAA, *Wille*). Italiaanse politici beschuldigen onder meer Milanese rechters van vooringenomenheid in verband met gerechtelijk onderzoek naar beschuldigingen van corruptie van politici. De Nederlandse rechterlijke macht zal in de komende jaren de druk van de publieke opinie en wellicht belangenorganisaties kunnen voelen in sterkere mate dan thans het geval is. De rechter krijgt immers van tijd tot tijd vragen ter beantwoording voorgelegd die beter door de wetgever kunnen worden beantwoord. Voorafgaande aan de herziening van het huwelijksrecht bood de rechter via de zogenoemde Grote Leugen hulp bij het beslechten van knellende huwelijksbanden (zie HR 22 juni 1883, *W* 4924). Problemen als staking, abortus provocatus en euthanasie zijn door de rechter behandeld. Onmiskienbaar politieke problemen als de plaatsing van kruisraketten en wachtlijsten in de gezondheidszorg zijn aan de rechter voorgelegd. Verwacht mag worden dat de rechter wel meer juridische problemen met politieke implicaties moet beslechten.

Ik breek andermaal een lans voor bescherming van de rechter via het gemeenschapsrecht (zie mijn opstel *Preservation of the Judiciary in the EEC*, *Legal Issues of European Integration* 1980/2, p. 87-98). Bij de omvangrijke discussie over een Europese grondwet kan misschien ook enige aandacht gaan naar de bescherming van rechters, die als instrument van de Europese Unie een belangrijke rol heeft gespeeld en nog verder zal spelen.

H.J.M. Boukema ('s-Gravenhage)